

Denne teksten har eg skrive i årsskriftet til historielaget i Guovdageaidnu 2021, i lag med redaktøren. På eine sida starta det med at eg skreiv ein artikkel om Guovdageaidnus geologiske historie til årsskriftet for 2020, på andre sida har det i samband med oppbygging av natursenteret Guovdageainnu Meahcceguovddáš vore mye snakk om den naturfaglige forskinga som har vore gjort i Guovdageaidnu, at denne stort sett er gjort av folk utafra og at lokalbefolkninga har visst ganske lite om denne. Så vi kom på at vi burde gjøre dette meir kjent, og at det var naturleg å samarbeide med historielaget. Så i årets årsskrift har det blitt ein artikkel av geologar om Stuoragurraforkastningen og eg vonar å få vere med å følge dette opp i komande årsskrift.

Forskning i Guovdageaidnu

tekst SVEIN LUND og VILLE SÖDERBAUM

Det er trolig ingen kommune i Norden som har vært utsatt for så mye forskning som Guovdageaidnu, i alle fall i forhold til folketallet. I hundrevis av år har nysgjerrige kommet fra fjern og nær for å studere dyra, plantene, mineralene, snøen, folket, språket, kulturen og næringene. Som regel har forskerne kommet fra universitet og forskningsinstitusjoner i andre fylker og land. Det er først i nyere tid at samiske og lokale forskere sjøl har forska her, eller deltatt i forskinga sammen med forskere utafra. Folk i Guovdageaidnu har likevel deltatt, som objekt for forskinga, som informanter eller som hjelpere med transport, overnatting og matforsyning for forskerne. Når resultatene av forskinga har blitt publisert, har det gjerne skjedd på forskernes og forskningsinstitusjonenes premisser, på deres språk eller på et verdensspråk, sjelden på norsk og enda sjeldnere på samisk.

Med dette nummeret av årboka ønsker vi å starte en serie der vi setter søkelys på forskning i Guovdageaidnu. Det er en viktig del av historia, men ofte er den lite kjent i kommunen. Det er viktig å bygge broer mellom lokalbefolkningas tradisjonelle kunnskap og den vitenskapelige kunnskapen og forskinga. På den ene sida ønsker vi å trekke fram den naturforskninga som har vært og den som ennå pågår, på andre sida ønsker vi at de som forsker her skal ta mer utgangspunkt i lokal kunnskap og samisk språk. Vi ønsker at lokalbefolkninga i Guovdageaidnu i større grad skal få tilgang til den kunnskapen andre har samla om området og i større grad vere med å utvikle den vitenskapelige kunnskapen om naturen og livet i området.

Bakgrunnen for Odleiv Olesen og Lars Olsens artikkel i dette nummeret av årboka er at Meahcceguovddáš i arbeidet med å vise naturen i Guovdageaidnu kom over at Norges Geografiske Undersøkelse har laga noe som kalles *Geologisk Arv* (<https://www.ngu.no/emne/besok-var-geologiske-arv>). Det er ei liste over spesielle geologiske funn og formasjoner, som kan vere attraksjoner for lokalbefolkning, skoler og turister. I Guovdageaidnu er det to slike. Den ene er de langstrakte åsene nær Iešjávri, som er minner fra istida, som geologene kaller *drumliner* og som på samisk kan kalles *čorru*. Disse er i et område som er vanskelig tilgjengelig for de fleste, flere mil fra nærmeste veg. Den andre attraksjonen er derimot langt mer tilgjengelig, eller i alle fall deler av den. Det er den såkalte Stuoragurraforkastningen, et resultat av et eller flere store jordskjelv i gammel tid. Den kan studeres bare et par kilometer fra E45 nær Máze og enda nærmere til gamleveien fra Mieron til Máze. Informasjonen om denne er oppdatert på NGU sine sider etter tips fra Meahcceguovddáš, mens informasjonen om geostedet ved Iešjávri er forelda og i partier feilaktig, et eksempel på hvordan det mange

ganger går når forskere fra andre områder skal presentere lokale forhold i Sápmi uten å konsultere folk med lokalkunnskap og språkkunnskap.

Resultatet av dette arbeidet var at Meahcceguovddáš kom i kontakt med forskere som i mange år har forsket på Stuoragurraforkastningen. Meahcceguovddáš fikk dem til å komme til Guovdageaidnu og orientere i 2019 da Geologiens Dag for første gang ble arrangert her. Folk fikk bli med ut i terrenget og se forkastningene og hvordan forskerne arbeider. I år har Meahcceguovddáš igjen hatt besøk fra dem og fått høre oppdatert informasjon om at de nå har funnet ut at forkastningen er langt yngre enn tidligere antatt. I denne artikkelen forteller de sjøl om forkastningen som del av Guovdageaidnus historie og om sin egen forskning og lokalbefolkningas bidrag til denne.

I seinere nummer ønsker vi å sette søkelyset på andre sider ved forskninga i Guovdageaidnu gjennom tidene. Forskninga på Stuoragurraforkastningen er bare ei side ved den geologiske forskninga. Mer kjent er kanskje mineralkartlegginga, som har resultert i gruvedrift etter kobber og gull og bryting av naturstein. Arkeologer har gravd i jorda og funnet steinalder- og jernalderbosettinger flere steder i kommunen. Biologer har kartlagt vegetasjon og dyreliv, mye av dette kan vi finne i Artsdatabanken, og i rapporter i forbindelse med forslag om verneområder. Det kan være språkforskninga fra 1700-tallet til vår tid, reindriftsforskning og forskning på joik og andre kulturuttrykk. Språkforskere og pedagoger har forsket på samiske elevers tospråklige utvikling. Helseforskere har sammenligna helsa til samer og nordmenn osv. osv. På 1800-tallet hadde vi først besøk av Struves landmålere som målte jordas krumning med vinkelmålinger fra bl.a. Muvravárri og Loavddiidčohkka, seinere kom Tromholts nordlysforskning. Ikke all forskning har vært like velsett, som skallemålinger i den verste fornorskningstida.

Vi har ingen ferdig plan for denne serien, og lesere som kan tenke seg å skrive om noen av disse delene av forskningshistoria, må gjerne melde seg til redaksjonen.